

Միաբանութեան սկզբնաւորութեան | այսինքն 1773—թուականին | կը պատկանի ».
կայ նաև փոքրը, որ է Կն. Մն. Միւր. Ի
թրեմ88: « Մեծ կնիքը... խորհիւ կու տայ
| Հ. Ակինեան վ. | Թէ ինքնայատուկ էր
այն իւր վերադասութեամբ Տրիեստեան
Միաբանութեան, հիմնովին տարբեր Ս.
Ղազարու « Միանձանց Հայոց » կնիքէն »
(էջ 581):

Բայց Հ. Ակինեան վ. ասոր դիմաց
պիտի տեսնէ հոս Ս. Ղազարու Ընդհ. Ուր.

բահօր կնիքը, որ և շատ աւելի « խորհիւ կու
տայ » Թէ շինուած է զէթ 1771—1772 շրջանին
առաջ, Սարգիս հաստատութիւն ու
նինք, զոր օր, Մայրաքանդակ վանական ա.
շակերտաց Ընդհանուր Յանկը, ուր 1771-
ին առաջին անգամ (իսմ 1773—էն երկու
տարի առաջ) մուտ կը գտնէ ու կը շա-
րունակուի իրրև պաշտօնական ձև Միա-
բանութեան տիրոջ ու մէջ այսպէս. « Եւ Հ.
Ստեփանեան վրդ. վերականգնեալ Նորնծայից
ձեռամբ իմով գրեցի և հաստատական կնիքով
միանձանց Միաբանութեան կնիքի »:

Այսպէս՝ ամէն տեսակէտով ալ ահա « կը
մնայ իրողութիւն Թէ աստիճանագրած (1773-
ին) Տրեստեան Հայերը » Զէ՛ ՈՐ « Երեսօրհին
Միաբանութեան տնօրէն իրեց պաշտօնական
որդարանք », այլ Մեծին Միաբանաց Զե-
ռակերտին բուն որդիքը:

Հետեւաբար կը մնայ այժմ Մեծ. Հ.
Ակինեան վ. փակել բանավէճը, իւր ճշ-
մարտաւէր հոգւոյն ապացոյց, զորոշմելով
Հանդէս Ամսօրեայ Պատ. Թերթին մէջ՝ որ
վեհեմեղեցիքս ենք առաջին անգամ պաշ-
տօնապէս Միաբանութեան կոչուողներն ու
ձանձրուածները:

Հ. Ղ. ՏԱԵՆԱՆ

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

Ամէն անգամ որ մեր մատենագրութիւնը
կը թղթատեմ, կարեկցութիւն կը զգամ այն
փոքր, կէս ծանօթ հեղինակներուն վրայ,
որ մեր գրական պատմութեան մէջ այն-
քան աննշմար մնացած են և գրեթէ մոռ-
ցուած. անոնք ինծի կը յիշեցնեն գերեզ-
մանոցներու պարզունակ գերեզմանները,
հազիւ փոքր խաչքարով մը կամ գունա-
ւոր խիւճեքով կամ դալար ցած թուփերու
շրջապատով մը որոշուած և անշտուած
միւսներէն, պարզապէս առանձին գոյու-
թիւն մ'ունենալին ցոյց տալու համար:
Եւ սակայն անոնց մէջ հանգչողներն ալ
անցեալին մէջ ձիւտ մ'ունեցած են որ
տրոփած է. ունեցած են միտք մը որ խոր-
հրդածած է շունչին և իրենց գոյութեան
վրայ և այսպէս ստեղծած կեանք մը, որ ո՛վ
գիտէ ինչպիսի ուրախութեան ծաղիկներ
ալ կրցած են ընծիւղած ըլլալ: Եթէ կա-
րենանք այդ ծաղիկներուն երջանկաբոյր
խունկը հիմար մենք ալ զգալ, իրենց հա-
մար նոր փառք մը ստեղծած են ի՞նչպէս:
Հեղինակներու փառքը յայտնի է աւելի
մեծ ալ է, վասն զի իրենց կեանքէն զատ
մեզի թողուցած են գործ մըն ալ, որ որքան
թոյլ և տոմոյն, սակայն միշտ մէջը բան
մը կը բարախէ իրենց ետէն:

Գրիգոր Արշարունի այնքան անծանօթ
անձ մըն ալ չէ, գոնէ չէ եղած իր ողջու-
թեան ատեն: Ժամանակակից պատմիչնե-
րը զինքը չեն յիշատակեր. այնու հանդերձ
եկեղեցական կեանքին և պատմութեան
մէջ պէտք է մեծ դեր մը կատարած ըլլայ,
հետեցեանով ասիկա այն հատուկոր տե-
ղեկութիւններէն և գովեստի խօսքերէն՝ զոր
հետագայ պատմագիրները իր վրայօք ուր-
ուագրեր են: Ղևոնդ Երէց, Յովհաննէս
Կաթողիկոս զինքը բնաւ չեն յիշեր, իբր
թէ անծանօթ մէկը եղած ըլլար: Յովհան-
Կաթողիկոսին անծանօթ է նաև Մանգու-
կերտի ժողովն ալ, ապա թէ ոչ կը յիշէ
Գրիգորիսն ալ: Արշիւ անգամ զինքը յի-
շատակող կը հանդիսանայ Ստեփանոս Ա.

սողիկ իր Տիեզերական Պատմութեան մէջ՝ Ասողիկի ժամանակակից մէկն ալ Սամուէլ կամըճաճորեցի՝ կը յիշատակէ զինքը իր «Յաղագս սոսինք տէրութեանականաց» գրութեան մէջ՝ Ապա Սակս ժողովոց կոչուած գրութիւնն ալ և Միքայէլ Ասորի՝ կը յիշեն զինքը Մանազկերտի ժողովին զուամարման վրայ խօսած ժամանակներն, ինչպէս նաև ուրիշներ։

Ասողիկի խօսքով Ներսէս կամարականի օրով, որ չորս տարի «Հայոց իշխան եկաց, պայծառանայր Գրիգորիս Արշարունեաց քորեպիսկոպոս փրկսոփայական արուեստիւ, որ զընթերցուածոց մեկնութիւնն զարգարեաց ի խնդրոյ Ներսէսի կամարականի»։ Սամուէլ կամըճաճորեցի կը ներկայացնէ Գրիգոր Արշարունին ժամանակակից մէկը Յոհան (ժնեցի կաթողիկոսին, վասն զի անոր խնդրանքով կ'ըսէ շարադրած ըլլալ իր Ընթերցուածոց մեկնութիւնը։ Սակս ժողովոցը ինչպէս նաև Միքայէլ Ասորի զինք կը ներկայացնեն Մանազկերտի ժողովին մասնակցող եպիսկոպոսներէն մին զուամարուած (ժնեցի կաթողիկոսն)։ հետևաբար զընթէ այս ամէնը մերձաւորապէս նոյն ժամանակամիջոցը կ'ընծայեն Գրիգորիսի կեանքին համար։

Սակայն լուսագոյն և ստուգագոյն վաւերացութիւնը Արշարունիի ապրած ժամանակին նկատմամբ իր Մեկնութեան գրքին յառաջարանն է ուղղուած կամարական վահան Պատրիկի. «Ձհարկ բանիս զոր պահանջեցեր յինէն փութապէս յաղագս աստուածային ընթերցուածոցն, ո՞վ կամ սարականդ վահան Պատրիկ»։ այդ անձը ինք կը ներկայացնէ «այր մեծ և ողջախոն մտօք, պսակեալ ծերութեամբ և իմաստութեամբ, իբրև թագաւոր յԱստուծոյ ի ժամանակիս ի միջի մերում...»։

Այսպիսի վահան մը, կամարական տուռնէ, ուսումնաստենչ և քաղաքական ազդեցութիւն ունեցող՝ թագաւորի մը նման, կըրնայ ըլլալ այն վահանը՝ որ կամարական էր մօր կողմանէ, այդ տան իշխան եղած է ու հայր Ներսէս և Գագիկ եղբայրներու և կեանքին յետին տարիներուն առանձնացած է վաղարշակերտ քաղաքին Ս. Աստուածածին վանքը՝ մենակեցական կեանք վարելու համար՝ Սոյն վահանին կեանքին ժամանակը ամենայամար է միւս հեղինակներէն Արշարունիին ընծայուած ժամանակին, վասն զի ապրած և զործած ըլլալու է 600ի երկրորդ կիսուն։ Ասողիկ կ'աւանդէ թէ Ներսէս կամարական իր խնդրանքով շարադրած է Գրիգորիս իր Մեկնութիւնը՝ ապիկա Մեկնութեան յառաջարանին չհամապատասխանելով հանդերձ, ժամանակներէն նկատմամբ ո՞նէ փոփոխութիւն չի բերեր։ Ներսէս մեռած պիտի ըլլայ՝ Ասողիկի համաձայն Յուստինիանոս Բ.ի առաջին թագաւորութեան ութերորդ տարին որ է 700էն առաջ, Հեռաւարդ Մեկնութեան յառաջարանն և Արշարունին յիշող հեղինակները կը միաբանին բոլորն ալ մերձաւորապէս միևնոյն ժամանակամիջոցը ընծայելու Գրիգորիսի կեանքին համար, առանց սակայն ճշդիւ որոշելու ապրած տարիներն ալ ինչպէս և ծննդեան և մահուան ամբերը։

Արշարունեաց եպիսկոպոսներու Գաւազանագիրքը, ուսկից կը քաղէ Չամչեան իր տեղեկութիւնները և զոր Տաշեան՝ հրատարակած է իր Յուցակին մէջ, մեզի կը ցուցնէ Գրիգորիսը նստած եպիսկոպոսական աթոռին վրայ երեսուն և երկու տարիներ՝ նախ զսաներեք տարի մինչև հայկական ՃՁեր, յետոյ վահանի աղջկան՝ Շուշանի մարտիրոսութենէն վերջ դեռ եօթը

1. Միքայէլի ժամանակագրութեան ասորեանքն քննարկէ մէջ հրատարակուած Chabotէ։

2. Ստեփանոսի Տարսնեցոյ Ասողիկի Պատ. Տիեզերական. ք. Խիպ. Ս. Պետերբուրգ 1885, էջ 101։

3. Չամչեան Պատ. Հայոց հո. Բ էջ 878։

4. Մ. Էմին զայս աղագրութեան կը համարի և այսպէս կը սրբազրէ. «... որ զընթերցուածոց մեկնութիւն ըսա-

րագրեաց ի խնդրոյ վահանայ կամարականի հօր Ներսէսի Պատրիկ »։ Ասողիկ, էջ 854։ Այս սրբագրութիւնը կատարած էր նախապէս Չամչեան ևս իր Պատմութեան մէջ. Բ. հո. էջ 568։

5. Տաշեան, Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Միթթ. Մոդն. Վիլնիւս, 1895, էջ 666։

տարի ալ. որով կը հասցնէ մինչև 713 թուականը: Սոյն տեղեկութեան վրայ հիմնուած Զամչեան եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնը ընդունիլ կու տայ Գրիգորիսի Սահակ կաթողիկոսէն 484ին՝ Գրիգորիսի նախորդ եպիսկոպոսներն են, Գաւազանագործին համեմատ Ղազար՝ որ երեսուն և եօթն տարի կը վարէ թեմը, Սոմկա՝ տասներկու տարի Ղազարէն առաջ կը նստի աթոռին վրայ, այսպէս կը հասնինք մինչև 634 թուականը, Ասոր հակառակ Դուռնի 645ի ժողովին գումարման մասնակցող եպիսկոպոսներու ցանկին մէջ՝ կը յիշուի Արշաւազանագործ եպիսկոպոս մը Գրիգորիոս անունով, որու ականարկուած թիւնը չկայ քնաւ Գաւազանագործին մէջ, Դուռնի ժողովին գործերը վաւերական են և ղեկար է որ աղաւաղուած ըլլան. հետեալ բար Գաւազանագործը կը զաղրի վստահութիւն ներշնչել է և կը մտածած թէ ասոր յօրինողը երկու անունները նոյն նացուցած պիտի ըլլայ մէկ անձի մէջ, Սահակներու ժողովին մասնակցող Գրիգորիոս Արշաւազանագործ եպիսկոպոսը կարեւոր չէ որ նոյնը ըլլայ Դուռնի ժողովին մէջ բազմաթիւ Գրիգորիոսին հետ, այնչափ մեծ է ժամանակի տարբերութիւնը այդ երկու ժողովներու գումարմանց մէջ. հետեալ բար անհրաժեշտ կը դառնայ մեզի համար ընդունիլ երկու Գրիգորիոսներ. մին Ղազար եպիսկոպոսէն վերջ Արշաւազանագործ աթոռին վրայ բազմած, միւսը Ղազարէն առաջ, թէ՛ այս երկուքն ո՛րն է արդեօք հեղինակը լինթեցուածոց մեկնութեան, ամենամեծ հաւանականութեամբ կարելի է հաւատեն թէ երկուքն է. Այդ Մեկնութիւնը գրուած է վահան կամասարկանի ձերութեան ժամանակ և ձօնուած իրեն. 645ի ատենները վահան հազար մանուկ կրնար եղած ըլլայ. իր մահուան թուականը թէ՛ և որոշ չի գիտցուիր, սակայն 680էն առաջ չէ, քանի որ իր որդին

Ներսէս կը մեռնի՝ ըստ Ասողկայ 691ի ատենները ոչ ծեր, Սատի կարելի է ընդունիլ որ լինթեցուածոց մեկնութեան հեղինակն է այն Գրիգորիոսը որ Մահազկերտի ժողովին մասնակցող եպիսկոպոսներու ցանկին մէջ կը յիշատակուի իբր ութնորորդ և Արշաւազանագործ աթոռին վրայ նստող, իսկ այս Դուռնի վերջին սահման իր կենսութեան պէտք կ'ըլլայ ղեկ 726-80ը, քանի որ գիտենք ստուգութեամբ թէ այդ ժողովը գումարուած է 726ին՝ Հետեալ բար եպիսկոպոսական աթոռը բազմեալու նկատմամբ ալ Զամչեանին նշանակածը, յետո՛ք Գաւազանագործի տեղեկութիւններուն վրայ, այնքան ճշգրիտ չըլլալով, անհրաժեշտ է տասներկու տարիներ յետագայ, և որով պարապ ամեր մէջտեղ կ'ելլեն անոնց մէջ ամփոփելու նախորդ Գրիգորիոսին առջնորդութիւնը:

Թէ Գրիգորիոս Արշաւազանագործն ո՛ր ստացած է իր ուսումնական զարգացումը, մեզի ոչինչ աւանդուած է. յամենայն դէպս Հայաստանէն դուրս ելած ըլլալու չէ՝ օտար դպրոցներ յաճախելու համար: Վահան Պատրիկի ձօնուած ընծայականին մէջ շատ համատեղ կերպով կը սահմանէ իր կարողութիւնն դէպ ի այդ գործը, իբր արդիւնք լոկ մեղուաջան աշխատութեան, ժողոված գոշ ի հարուստ մտաց ուրուք, և կամ ի բարձրագոյն բանից յատաջաղոյն ուսեալ, այլ յաշխատութեանց աղքատ իմոց խորհրդոգոս գտեալ նուստ սասցուածովք ք: Այս բաները կ'ուզեն կարծէք նշանակել, թէ իրեն չէ վիճուական բախտը բարձրագոյն ուսումնաբերութեան մէջ կատարելագործուելու թիւզանդին կամ այլու, այլ միայն ինքնաշխատութեամբ կրցեր է ամբարիւ իր չափաւոր հմտութիւնը յոյն պէս վերջարանին մէջ, դարձեալ ուղղուած իր մեկնաստի, կը յայտնէ թէ նոյն ժամանակ Հայերու մէջ կային բազմաթիւ ձանթ իմաստասէրներ, որոնց պէտք էր

1. Պատմ. Հայոց Բ. հատ. էջ 978:

2. Կանոնք Դուռնայ Ս. Ժողովոյն, Էջմիածին, 1905, էջ 27:

3. Կղնմիսի համեմատ՝ որու կը հետեւի նաև Աստուծոյ Ս. Անեղի ալ այդ տարին կը ղեկ. տես նաև Ն. Ա. Հանդէս Ամսթերդամի մէջ 1905, էջ 861 և:

դիմել վաճառական կամաւարական այդ մեկնութիւնը յօրինել տալու համար. ինքը հեռու է փոխադասական այդ բարձրագոյն զարգացումը ունենալէն։ Այնու հանդերձ կարգացած, քննած, ուսումնասիրած է հայ մատենագրութեան բոլոր արտագրութիւնները և հայերէնի վերածուած օտար գործերը, որոնց ազդեցութիւնը կը նշմարուի իր աշխատութեան մէջ, իր դարուն պէտք էր բաւական համբաւ վայելած ըլլար իբր գիտնական և հմուտ մեկնողական և ճառագրական մարզերուն. որովհետեւ, թողունք Սիսի ժողովուրդի իրեն շուրջած փոխադասական և իմաստասէր մակերկրները, Վահան ուրիշներէ աւելի Գրիգորիսի կը յանձնէ շարադրել լինթըցուածոց մեկնութիւնը. ինչ որ կը նշանակէ թէ համարում ունէր անձին գիտութեան վրայ և վստահութիւն լաւ արդիւնքին։

Կը համարիմ թէ վաղարշակեւրտի Ս. Աստուածածին վանքին մէջ ընդունած է իր դաստիարակութիւնը և յետոյ հոն ալ կրօնաւորած. հոն նաև մեզի առանձնացած կը ցուցնէ զՎահան Պատրիկ՝ ինչպէս տեսնեց, Մեկնութեան գրքին յիշատակարանին մէջ։ Այսպէս զարար հոն սկսած է շարադրել նաև իր գիրքը և եպիսկոպոսական պատուին բարձրաձայնէր առաջ։ Գրքին յիշատակարանին մէջ՝ աւանդուած նաև Չամչեանէ, կը պատմէ թէ օր մը ուրիշ մէկ քանի վարդապետներու հետ որոնց մէջ իրեն անուանակից մըն ալ կար, ճաշի կը հրախորուի Կամաւարական Վահանէն. Պատրիկը նոյն միջոց կը զանգատի թէ ժամանակնին այնքան օգտակար չեն անցըներ ուսումնական գործի զբաղելով, ու կը պարտաւորէ Գրիգորիսը ձեռնարկել լինթըցուածոց մեկնութեան։ Արշարունեանց առաջնորդութիւնը ստանձնելէն վերջ Գրիգորիսի կեանքը եթէ ոչ բազմազարդ, զոնէ մասամբ ժողովուրդեան վրայ վաստակելու նուիրուած էր. և այդպիսի մեղադրութիւն մը զոր կարելի էր վարդապետի մ'ընել, առաջնորդ-եպիսկոպոսի մը չէր ըլլար. հետեւեալ եպիսկոպոսութեան նշնա առաջ ստացած է Գրիգորիս գրելու

այդ յորդորը՝ զոր կատարած կրնայ ըլլալ, զոնէ ամբողջապէս լրացուցած, առաջնորդութեան ժամանակ։ Մեկնութիւնը վերջացուցած ատեն արդէն Վահան թողուցած է աշխարհիկ մեծութիւնն և իշխանութիւնը և առանձնացած Ս. Աստուածածին վանքին մէջ։ Արշարունի վերջաբանին մէջ կը նկարագրէ Պատրիկին իշխանական կեանքին ժամանակ ունեցած բարեպաշտ ոգին, թէ ինչպէս պալատի պատուհանին վանդակապատէն նայելով դէպ ի հարաւ՝ դէպ ի Ս. Աստուածածին վանքը, կ'առանձնանար ազօթքի, ու հոգեզմայլ տեսիլքի մէջ կարծես կը տեսնէր Ս. Կոյսը մայրին գրկին մէջ ունենալով Յիսուս Մանուկը։ Այսպէս կը ներկայացնէ անոր միանձնական կեանքին ալ մէկ քանի դրուագները, Ս. Աստուածածին վանքին մէջ. այս բոլորը թիչ մը աշխարհական քօղի տակ, ուր սակայն դէպքերը սրուել կը նշմարուին։ Սիսի եթէ Վահանի կեանքի առաջին դէպքերը տեսած է անձամբ, երկրորդ դէպքերը լսած է ուրիշներէ, ինչպէս բացայայտ կը նշանակէ. որով Մեկնութիւնը վերջացուցած է հեռու Ս. Աստուածածին վանքէն, գուցէ առաջնորդական աթոռին վրայ գտնուած ատեն, մինչ տակաւին՝ թէ և շատ աւելոր, Վահան կ'ապրէր և իրեն առ Գրիգորիս ցոյց տուած բոլոր բարեբարութեանց և երախտիքներուն իբր շնորհակալութեան ցոյց և սիրոյ զրաւական, Արշարունին յիշելով անոր նախորդ յորդորն ալ կը զրէ և կ'ամբողջացնէ լինթըցուածոց մեկնութիւնը։

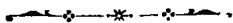
Թէ երբ բարձրացած է եպիսկոպոսութեան գահը, նորէն անորոշ կը մնայ, եթէ Գաւազանագրքին համեմատ հրեւոն և աւելի տարիներ մնացած է Արշարունեանց եպիսկոպոս, յայտնի է որ 695ի ատեն ներք կ'լինայ թեմին պետ ընտրուելը։ Լինթըցուածոց մեկնութեան յիշատակարանն ալ աւելի զայդ կը թեւադրէ, քանի որ կը ցուցնէ աւարտած ըլլալ գրքին շարադրութիւնը Վահան կամաւարականի խոր ծերութեան ժամանակները, որ կը համապատասխանեն այդ տարիներուն։

Գրիգորիս ընդհանրապէս մեր մատենա-
գրութեան մէջ կ'անուանուի ջորեպիս-
կոպոս, նոյնպէս կը կոչէ զինք Սակս ժո-
ղովոցն ալ: Միքայէլ Ասորի իրեն եպիս-
կոպոս տիտղոսը կու տայ: Գունի 645ի ժո-
ղովն ալ նոյնպէս եպիսկոպոս կը կոչէ Աւ-
ջարունեաց առաջնորդը: Չամչեան¹ իրա-
ւամբ կ'ըսէ, թէ Արշարունեաց առաջնորդ-
ները նոյն ատեն ունէին եպիսկոպոսական
ձեռնադրութիւնը, սակայն ջորեպիսկոպոս
կ'անուանուէին թեմին նախորդ իրաւա-
բանական վիճակին անունով:

Գրիգորիսի վրայ ուրիշ տեղեկութիւն-
ներ կը պակսին. գիտենք միայն Մանազ-
կերտի ժողովին մասնակցած ըլլալը, բայց
թէ ինչ դեր կատարած է հոն՝ մեզի ծա-
նօթ չէ: Սակս ժողովոցը մեզի կը ցուցնէ
անոր առաջնորդութեամբ զուամբուած ըլ-
լալ այդ ժողովը: Ասորիկ միայն Գրիգորիսը
յանուանէ կը յիշատակէ իբր ժողովական-
ներէն ամենանշանաւորը, մինչ միւսներուն
անունները զանց կ'ընէ: Սակս ժողովոցը
կու տայ նաև իր վերջաբանին մէջ այս
մակդիրները Գրիգորիսի. « Եւջղ յիմաս-
տակս, նախընտիրդ ի վարդապետս Հայոց,
կարկիչդ յունաց ևն », և կ'ըսէ թէ իրեն
հրամայած է Յովհաննէս Օձնեցի կաթողի-
կոսը « քանաստեղծել մեկնումն ընթերցուա-
ծոց », Սամուէլ Կամբլաճորեցի՝ առանց Ըն-
թերցուածոց մեկնութիւնը տեսնելու, Սակս
ժողովոցի այդ տողերէն կը հետեցնէ Օձնե-
ցիի խնդրանքով զրած ըլլալ Գրիգորիս իր
Մեկնութիւնը: Սակս ժողովոցի այդ խօս-
քերը սոսկ զբարանութիւն կը նկատեմ,
ինչպէս նաև շտայլած զրուատիքները չա-
փազանցեալ և արդիւնք գիտումնաւոր
մտքի: Գրիգորիս Մանազկերտի ժողովի
ատեն պէտք էր շատոնց լրացուցած ըլլալ
Ընթերցուածոց Մեկնութեան շարադրու-
թիւնը և Վահան Պատրիկի թեալբու-
թեամբ, իր գիրքը ամէնէն զբաղան վա-
ւերաթուղթն է՝ ինչպէս իր կեանքի ինչ
ինչ պարագաներուն ստուգութեան, նոյն-
պէս նաև իր գիտական մակարդակին և

մտքի կարողութեան, և ատկապէս ջորե-
պիս իրեն ընծայուած մակդիրներուն և զո-
վիստներուն արգարացի ըլլալը կամ ոչ-
զբքին ուսումնասիրութիւնը սակայն ուրիշ
առթիւ կարելի է տեսնել:

Ս. Մ.

ՈՌՂՂԱԳՐԱԿԱՆ

ԼԱ.

ՄԻ՝ ԳՐԷՔ

ԳՍ.ՈՅՍՍ

ԱՅԼ ԳՐԵՑԷՔ

ԳՍ.ՐՁԱՍ

Հարցասէր մը կը գրէ. «... Թորյա տուէք
ձեր նկատառմանը յանձնել վերջերս գոր-
ծածական դարձած մի քանի սխալներ,
որոնց մէկէ աւելի տեղեր կարելի է հան-
դիպիլ մեր հայաթերթներուն ու զրական
հանդէսներուն մէջ »:

« Ասոնց կարգէն են օրինակ ԳՍՈՅՍՍ ձեւը.
շատ զրոյներու մօտ հանդիպած եմ այդ
ձեւին. դասցած թէ դարձած: Ա. ձեւի պաշտ-
պանները իբր փաստ կը քշեն դասնալէն
ելլելը. ուրիշներ ալ դարձածը անմիջական
ծնունդը կը նկատեն դարձին, առանց բառի
հանգամանքը նկատի ունենալու »:

Ա. ձեւի պաշտպանները գիտնալու են
որ իրաւ դասնալէն է որ կ'ելլէ դասցած
ձեւը, բայց ոչ այդ այլանդակ երեւոյթով,
այլ իր ուղիղ շնորհգով՝ դարձած:

Երեք բայ ունինք նոյն երեւոյթով. դաս-
նալ, քատնալ, (նսմրանալ, ամրանալ), լըն-
թեռնալ, որոնց երկու առաջինները ձայով
են, դարձ, քարձ, (նսմրարձ, ամրարձ),
իսկ ընթեռնալը՝ ցոյով. ընթերց:

Ասոնք կ'ըսուին կատարեալի արմատ.
որ է ըսել՝ կատարեալ եզակի երբորդ զէմք
են. դարձ(աւ), քարձ կամ եքարձ, ընթեր-
ց(աւ), առաջինը կրաւորակերպ չէգործ, եր-
կրորդը ներգործական, երրորդը հասարակ-
ձեւը կրաւորական, իմաստը ներգործա-
կան. ըսել է կարգաց: իսկ երկրորդները

1. Չամչեան. Պատ. Հայոց. Բ. հտ. էջ 373.